

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA AZ 1912. ÉVBEN.

(Két színes melléklettel.)

Az országos SZÉCHÉNYI-könyvtár gyarapodása és használata a megelőző évek alatt elért keretek között maradt. A túlzásfolt-ságon, mely a könyvtár minden osztályában, de különösen a hirlap-könyvtárban a rendszeres kezelést úgyszólván lehetetlenné teszi, egy bérelt raktárhelyiség berendezésével legalább ideig-óráig némi kis segítség történt. A Szentkirályi-u. 7. sz. házában bérelt föld-szinti és alagsori helyiségek ideiglenes bútorzattal ellátva módot nyújtottak arra, hogy a hirlapkönyvtár és a könyvtár másodpél-dányait, a külföldi hirlapokat s a hazaiak közül a kevésbé használt idegen nyelvűeket ott elhelyezhessük. Ez az ideiglenes megoldás azonban csak a legrövidebb időre segített a tarthatatlan állapotokon.

A könyvtár négy osztályában az év végéig számba vett szaporulat 160.616 darab (1911-ben 160.797). Gyarapításra összesen 34.095'80 korona, 4136'50 márká, 296'30 frank és 81'75 lira fordítottatott. A könyvtár összes osztályaiban egy év alatt 34.633 (1911-ben 39.592) használó fordult meg, kik a könyvtár állományából 172.702 (1911-ben 170.193) darabot vettek igénybe.

A könyvtár hivatali személyzetében nevezetesebb változások történtek. Dr. ÁLDÁSY Antal ör a lefolyt év alatt igazgatóörre lett, majd Ő Felsége által a budapesti tud.-egyetemhez ny. r. tanárrá neveztetvén ki, sok évi buzgó és eredményes szolgálat után megvált a könyvtártól. KERESZTY István és dr. MELICH János múzeumi örök előbb igazgatóőri címet és jelleget nyertek, majd valóságos igazgatóörökké nevezettek ki. Hasonlóképen dr. GULYÁS Pál segédör előbb őri címet és jelleget kapott, majd múzeumi örre lépett elő. Dr. BARTFAI SZABÓ László segédör a gróf SZÉCHÉNYI-

család illetékes tagjának ajánlására múzeumi őrré, dr. BEVILAQUA Béla, dr. HOLUB József és dr. MADARASSY László múzeumi gyakornokok segédőrökké neveztettek ki. Dr. BIBÓ István miniszteri segédfogalmazó, ki egy éven át könyvtárunknál teljesített szolgálatot, ez év leteltével megvált könyvtárunktól. A fentemlített kinevezések a könyvtári gyakornokok létszámában is változást idéztek elő. Mindezen változásokat számba véve, a könyvtárnál működő tisztviselők, szolgálattételre beosztottak, gyakornokok, laborans, szolga és felügyelő személyzet teljes létszáma 1912. december 31-én 38.

Hivatalos kiküldés könyvtári anyag megbecslésére és átvételére az év folyamán többször történt. A múzeumi alapból nyert segéllyel tanulmányutakat tettek: dr. MELICH János igazgatóőr Krakóban kutatott a régi magyar irodalom emlékei után, dr. VÉRTESY Jenő ör Lipcse, Halle, Berlin és Drezda könyvtárait tanulmányozta, dr. GULYÁS Pál ör németalföldi és belga könyvtárakat látogatott meg, dr. BARTFAI SZABÓ László ör a müncheni könyv- és levéltárak kezelését tette tanulmány tárgyává, végül dr. FITOS Vilmos segédőr olaszországi könyvtárak ügykezelését tanulmányozta, főleg a nyomdai kötelempéldányok szempontjából. Végül megemlítjük, hogy dr. GULYÁS Pál a Federazione italiana delle biblioteche popolari meghívására és a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa képviselőjében részt vett a Rómában december hó folyamán tartott II. olasz nemzeti közművelődési kongresszuson s ott A magyar szabadoktatási intézmények, különös tekintettel a népkönyvtárakra címen tartott francia nyelvű előadást. Mindezek tapasztalataikról részletes jelentésekben számoltak be.

A könyvtár folyóirata a *Magyar Könyvszemle* GULYÁS Pál ör szerkesztésében a kitűzött programnak megfelelően igyekezett tájékoztatni a magyar szakközönséget a könyvtár életéről és a külföldi nevezetesebb könyvtártani eseményekről. Ez évben indult meg a folyóirat cikkeiről s a hazai könyvtári mozgalmakról röviden tájékoztató idegen nyelvű *Bulletin de la revue bibliographique hongroise*, mely közlönynket a külföld számára is hozzáférhetővé teszi.

A könyvtár igazgatóságánál elintézett hivatalos ügyek száma 881 (1911-ben 1174) volt.

Az olvasóterem látogatására lefolyt év alatt 3224 igazolójegy (1911-ben 3788) adatott ki.

A könyvtár történeti és irodalomtörténeti kiállítását az év folyamán 274 tanuló tekintette meg tanáraik vezetése alatt.

A könyvtár négy osztályának gyarapodásáról, használatáról és munkásságáról összeállított kimutatás a következő adatokat tünteti föl:

I. *Nyomtatványi osztály.* Gyarapodás: *köteles példányokban* 11.480 (1911-ben 12.565), *ajándék* útján 3147 (1911-ben 2290), *vétel* útján 1587 (1911-ben 1012), *áthelyezés* útján 39 (1911-ben 23), *csere* útján 5 (1911-ben 50), *örök letét* útján 4, *hivatalos kiadás* által 3, összesen 16.265 (1911-ben 15.949) darab.

Ehhez, a könyvtárilag nagyrészt feldolgozott gyarapodáshoz járul még 27.564 (1911-ben 31.646) darab aprónyomtatvány, mely anyag tartalma és természete szerint csoportosítva és évente egyes csomagokban elraktározva a következő módon oszlik meg:

1. Alapszabályok	1.403
2. Falragasz	6.626
3. Gyászjelentés	5.803
4. Hivatalos irat	529
5. Műsor	1.023
6. Perirat	20
7. Szinlap	6.478
8. Zárszámadás	2.550
9. Különféle	3.132
Összesen	27.564

Az osztály összes gyarapodásának darabszáma tehát 43.829 (1912-ben 47.595).

A vásárlásra fordított összeg volt: 16.888.80 korona, 584.30 márká, 296.30 frank, 91.75 lira (1912-ben 10.516.86 korona, 1372.86 márká, 121.75 lira, 92.50 frank).

A nyomtatványi osztály gyarapításához ajándékokkal hozzájárultak a következők:

Abo stads hist. muzeum, Akademia Umiejetuosci w Krakowie, A magyar-honi ág. h. egyetemes egyház levéltára (2 drb). A múzeumok és könyvtárak

országos főfelügyelősége, A múzeumok és könyvtárak országos tanácsa, gr. ANDRÁSSY Dénes, Krasznahorka-Várallya.

Bábakalauz szerkesztősége, BÁTKY Zsigmond, Belügyminisztérium, BERCZELY György, Gyanta, BERZEVICZY Albert, Biblioteka musea král. ceskihó v. Praze, Biblioteca National, Rio de Janeiro (5 drb.), Bleyer Jakab (2 drb.), Blair Woodbury, Washington (2 drb.), BODÁNYI Ödön, Szombathely (2 drb.), Özv. BODOR Józsefné, Rimaszombat, Bosnyák-Herc. orsz. kormány, Sarajevo, Bölcsészettudományi kar dékánja (95 drb.), Budapesti kereskedelmi és iparkamara, Budapest sz.-főv. statisztikai hivatala (2 drb.), Bukowiner Landesmuseum, Czernowitz, Burzenländer sächsisches museum, Brassó.

Comité internat. permanent de Littérature, Páris (11 drb.), The John Crerar library, Chicago, CZÉRUS Frigyes, Kiskúndorozsma, CSIKI Ernő.

Deputazione Fiumana di storia patria (3 drb.), Dobján László (2 drb.), DÖMÖTÖR Győző, Zombor, Dunántúli ág. h. ev. püspök, Pápa (3 drb.), Dunamelléki ref. egyházkerület főjegyzője.

Egyházmegyei hatóság, Pécs, Egyházmegyei könyvnyomda, Nagyszeben (2 drb.), ELLEND József Sárospatak (4 drb), ERDÉLYI Pál, Kolozsvár, Erdélyi múzeumegyesület, Kolozsvár (2 drb.), Érseki iroda, Eger, Érseki iroda, Kalocsa, Ernst-múzeum igazgatósága, Estadisco de la republ. Uruguay, Montevideo.

Ifj. br. FEJÉRVÁRY Géza (6 drb.), FEJÉRPATÁKY László, FELEKY Károly New-York (10 drb.), FERBER Mihály, FILLINGER Ferencz, FISCHER F. E., Leipzig, Földművelésügyi minisztérium, Fővárosi Könyvtár (22 drb.), Fővárosi közmunkák tanácsa, FRAKNÓI Vilmos (68 drb.), FUCHS Rafael.

GALGÓCZY János, GÁBRIEL Ferencz, GEREVICH Tibor (2 drb.), GILHOFER & RANSCHBURG, Wien (2 drb.), Grafikai Szemle szerkesztősége, GRÜNN Károly, Perjámos, GULYÁS Pál (4 drb.), GYÁRFÁS Tihamér, Brassó (2 drb.), GYŐRI Tibor.

Handelsministerium, Wien (3 drb.), HANGAY Oktáv, Kolozsvár, HAVAS Rezső (2 drb.), HEVESY Andor, Hist. Verein für Steiermark, Graz, Hof- und Staatsbibliothek, München (2 drb.), Honvédelmi minisztérium, br. HORNIG Károly, Veszprém, Horvát-szlavon-dalmátországi minisztérium (47 drb.).

Idegenforgalmi és utazási vállalat r.-t., Instituto Oswaldo Cruz, Rio de Janeiro, Institut internat. d'agriculture Rome (6 drb.), Iskolaigazgatóságok (368 drb.), Izr. magy. irodalmi társulat (2 drb.), JORDÁN Károly.

Kais. Akademie der Wissenschaften, Wien (8 drb.), Katholikus Szemle szerkesztősége, KÁSZONYI Mihály, Zalaegerszeg, KÁLMÁNY Lajos, Szeged, KEMÉNY Ignác, Nagyvárad, Kereskedelmi minisztérium (2 drb.), Képviselőház elnöksége, Képviselőházi iroda (6 drb.), Királyhegye községe, Kir. József Műegyetem rektora, Kir. orsz. fegyintézet igazgatósága, Szamosujvár (2 drb.), Kiskülfélegyháza városa, KLASZ Pál (44 drb.), Kungl. humanistika Vetenskaps-Samfundet i Uppsala (3 drb.), Kungl. universitets-bibliothek, Uppsala, Kungl. bibliothek, Stockholm (2 drb.), Kunstgewerbliches Museum, Prag.

Mme LANTOINE, St. Germain-en-Laye, LÁZÁR Elemér, LEHOCZKY Tivadar, Munkács, Library of Congress Washington, LIPSÍUS Mária, Leipzig (10 drb.), Löw Immanuel, Szeged (2 drb.).

MADARASSY László, MAJOSZKY Pál (2 drb.), Magyar Jogász-egylet

(2 drb.), Magyar Iparművészet szerkesztősége, Magyar Katonai Közlöny szerkesztősége (2 drb.), Magyarhoni földtani társulat barlangkutató bizottsága (7 drb.), Magyar Földrajzi Társaság Balaton-bizottsága (8 drb.), Magyar Iparművészet szerkesztősége (3 drb.), Magyarországi Kárpátgyesület, Igló (2 drb.), M. kir. Központi statisztikai hivatal (7 drb.), M. kir. állami számvevőszék elnöke (2 drb.), M. kir. KONKOLY-alapítványú astrophys. observatórium, Ógyalla, M. kir. posta és távirada vezérigazgatóság (3 drb.), M. kir. várépítési bizottság, M. kir. állatorvosi főiskola (2 drb.), M. kir. földtani intézet, Magyar Könyvszemle szerkesztősége, Magyar Közgazdasági Társaság, Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Nemzeti Múzeum Igazgatósága (2 drb.), Magyar Tudományos Akadémia (41. drb.), Magyar Tud. Akadémia könyvkiadó hivatala (2 drb.), Magyar pszichológiai Központ, Matiča Srpska, Ujvidék (3 drb.), MATYASOVSKY Kasszián (2 drb.), MÁGÓCSY-DIETZ Sándor, MÁRKI Sándor Kolozsvár (5 drb.), MELICH János (9 drb.), MELLINGER Kamilla, Museum of fine arts, Boston.

NAGY Géza, Seprős, New-York public library (4 drb.).

Országos magyar gazdasági egyesület, Országos Törvénytár szerkesztősége, Osztrák-magyar bank.

PALÓCZ László, Szeged, Pannonhalmi főiskola igazgatósága, PAP Károly, Debreczen, PÁNLETIG Alajos, Fiume, Párisi magyar szervező-bizottság (2 drb.), PETŐFI-társaság, Phys.-med. Gesellschaft zu Würzburg, Pozsonyi kir. jogakadémia igazgatósága (4 drb.).

Rendőrfőkapitányság. Republica oriental de Uruguay, Montevideo (6 drb.), RÉTHY László (2 drb.), RÉVAI-testvérek, RÉVÉSZ Vilmos, RICHTER Alajos, Wien, báró RUDNYÁNSZKY József.

Visconde de SANTAREM, Lisboa (2 drb.). SCHÖNFELD P., SCHWARZ Ignác, Wien, SÁRIK Gyula, Czegléd, SEBESTYÉN Gyula dr., Sepsiszentgyörgy polgármestere (2 drb.), Bátori SIGRAY Pál, Siketnémák váci orsz. intézete (2 drb.), Smithsonian Institution Washington (7 drb.), Société de Géographie de Finlande (11 drb.), SOLYMOSSI Elek, Soós Ferenc, Orsova, Statistische Zentral-commission, Wien (4 drb.), Stefánia szegény gyermekórház egyesület, STERCUŁA E. Jablonce, STUDNICZKY Wladyslaw, SWEWEN Godfrey, New-York, SZALAY Béla (6 drb.), báró SZALAY Imre (8 drb.), Szauer János, Szekerke Lajos, SZENTESY Alfonz (5 drb.), Székely Nemzeti Múzeum Sepsiszentgyörgy (6 drb.), Szilágyi István Kör Máramarossziget (2 drb.), SZIKLAY Ferenc Fehértemplom, ifj. SZINYEI József, SZŐKE Emil, STRIPSZKY Hiador.

TAMÁSSY Géza (2 drb.), br. THOROCZKAY Viktor, THIBAUT J. B., St. Petersburg, Tietosanakirja szerkesztősége Helsingfors (2 drb.), TOLNAI Vilmos, Towarzystwo przyjaciot nauk, Poznan, TULCSIK Ferencz, Munkács, Turin városa, TURNOWSKY Sándor.

University of Illinois.

Vallás- és közoktatásügyi minisztérium (2 drb.), VAJDA Viktor, VARGHA László, VARGHA Zoltán, Kolozsvár, VEÉR Imre, VELŐSY Lipót (2 drb.), Veszprémmegyei Múzeum, Veszprém, WALTER Gyula, WICHMANN Irjő, Helsingfors, Wisconsin hist. commission (6 drb.).

Gr. ZICHY Nándor (2042 drb.), Zirczi apát (2 drb.), ZOLNAI Gyula Kolozsvár.

Az ajándékozók száma 188 (1912-ben 202). Az ajándékok közül különösen kiemelendő gr. ZICHY Nándoré, ki az adonyi könyvtár nagy részét a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, és a dr. KLASZ Páltól kapott 44 darab nyomtatvány, melyek között sok ritka XVI—XVIII. századi nyomtatvány található.

A vásárolt könyvek közt említésre érdemesebb szerzemények a Régi Magyar Könyvtárból:

1. HELTAI G.: Agenda. Kolozsvár, 1559.
2. BOMELIUS TH.: Chronologia rerum Ungaricarum. Brassó, 1556.
3. Apologia adversus calumnia Fr. Stancari. Kolozsvár, 1558. (Unikum.)
4. Üdvözlő versek Csáky Mihályhoz. Kolozsvár, 1558. (címlapnélküli példány, unikum).
5. HELTAI G.: Cancionale. Kolozsvár, 1574. (Jókai hagyatékából.)
6. CALEPINUS A.: Dictionarium decem linguarum. Lugdunum 1586.
7. Az új praedikátorok felszentelésének rendi (1600. körül, unikum).
8. VÁSÁRHELYI GERGELY: Epistolák. Bécs, 1618.
9. MAROSVÁSÁRHELYI GERGELY: Jóságos cselekedeteknek summái. Kassa, 1623.
10. GÖNCI GEORGIUS: De disciplina ecclesiastica. Várad, 1646.
11. SELYEI BALOG I.: Temetőkert, 1655.
12. 1685. febr. 22-diki fogarasi országgyűlés törvénycikkei. Kolozsvár, 1685.

A könyvtári feldolgozás eredménye az év folyamán: 6972 műről 9767 címlap (1911-ben 7746 műről 10.608 könyvtári cédula); kötés alá adatott 2453 mű 3188 kötetben (1911-ben 2098 mű 2578 kötetben).

A köteles nyomdatermékeket kezelő iroda az év folyamán átvett 3585 nyomtatványcsomagot (1912-ben 3647-et), és továbbított 2694 postai küldeményt, a beérkezett termékek elismerésére és a hiányzók reklamálására (1911-ben 4376-ot). A könyvtár 1912-ben 45 esetben kérte meg a közalapítványi kir. ügyigazgatóságot az 1897. XLI. törvénycikk ellen vétők perlésére. Az év folyamán ezen perekben 469 korona 54 fillért ítéltek meg az illetékes bíróságok az országos SZÉCHÉNYI könyvtár javára.

A könyvtár olvasótermét 29.269 olvasó látogatta, kik 64.710 kötet könyvet használtak (1911-ben 34.030 olvasó 71.262 kötetet).

Kikölcsönöztünk 2098 térítvényen 5111 kötet könyvet (1911-ben 1978 esetben 4178-at).

II. Hirlapkönyvtár. Gyarapodás *köteles példányokban* 1294 hirlapfolyamnak 95.382 száma, *ajándék* útján 25 évfolyamnak 2539 száma, *vétel* útján 227 évf. 4407 száma, *áthelyezés* útján 64 évf. 6559 száma. Az összes gyarapodás tehát 1610 évfolyamban 108.877 szám (1911-ben 100.772 hirlapszám).

A vétel útján szerzettek közül kiemeljük a SZALÁDY Antal-féle gyűjteményt és néhány ritka hirlapot, köztük a Székely Hirmondónak Kézdi Vásárhelyen 1848-ban megjelent és 4 számban teljes évfolyamát.

Ajándékozók voltak:

BIRÓ Lajos, Beregvármegye hivatalos Lapja szerkesztősege, dr. BALOGH Armin, a Brazíliai kormány hivatalos lapja szerkesztősege, FELEKI Károly, New-York, aki évek óta amerikai hirlapokkal gazdagítja a könyvtárt, KACZIÁNY Géza, KÚN Dániel, MÁRTON Lajos, a Népiskolai Tanügy szerkesztősege, PORZSOLT Jenő, a Szabadság (Cleveland) szerkesztősege, TOLDY László.

Hirlapok vásárlására 585.60 koronát fordítottunk.

A hirlapkönyvtár olvasótermét 2519 egyén látogatta, akik 5965 kötet hirlapot használtak, kölcsönzés útján 57 esetben kiadtunk 296 kötetet. Összesen tehát 2576 olvasó 6261 kötetet használt (1911-ben 2941 olvasó 5743 kötetet). A cédulázás eredménye volt 925 kötet, az átnézése 1544 évfolyamnak 79.162 száma. Bekötés alá került 532 kötet hirlap, melyeknek költsége 2500.08 koronát tett ki.

Az osztály túlsúfoltságán egy bérházban több helyiség ki-bérlésével igyekeztünk ideiglenesen segíteni, ahova a ritkábban használt hirlapokat raktároztuk el. Ez a művelet úgyszólván az egész anyag áthelyezését vonta maga után.

III. Kézirattár. Gyarapodás *ajándékozás* útján 1 középkori kodex, 21 újkori kézirat, 4 zenei kézirat, 5 irodalmi levél, 4 fényképmásolat, 1 irodalmi anekdota. *Vétel* útján 61 újkori kézirat, 2554 irodalmi levél, 1065 irodalmi anekdota, 281 zenei levél, 1 térkép, 12 zenei kézirat. *Áthelyezés* útján 10 irodalmi levél, 2 irodalmi anekdota, 2 zenei levél és 14 újkori kézirat, végül *hivatalos másolás* útján 4, és *gyűjtés* útján 1 kézirat. Az évi gya-

rapodás darabszáma tehát 4044 darab (1911-ben 2871 darab). — Az osztály gyarapítására 7977 korona és 789 márka fordítatott. (1911-ben 12.892 korona, 5889 márka, 10 font és 13 shilling.)

Kéziratokat ajándékoztak:

Gr. APPONYI Sándor, özv. BOROVSKY Samuné, DEMÉNY Dezső, FARKAS József, HOITSY Pál, KACZIÁNY Géza, KOVÁCS István, KÖVÉR Ilona, LÉGRÁDY Imre, MÁRTON Lajos, MELICH János, Nemzeti Múzeum igazgatósága, PIRNITZER Frigyes, RÉTHY László, TÉGLÁS Géza, TOLDY László, gr. ZICHY Nándor.

A kéziratár 1912-ik évi gyarapodásából elsősorban kiemelendő az állam által megvásárolt JÓKAI írói hagyaték, amelyből főleg a nagy költő levelezése, kéziratai, köztük néhány kiadatlan és PETŐFINEK 2 ifjúkori levele képvisel nagy értéket. A nagyterjedelmű hagyatéknek a Nemzeti Múzeumba került része az év folyamán könyvtárilag teljesen feldolgoztatott.

Az osztály gyarapodásának legbecsesebb darabjai közé tartozik a THURZÓ-család egy tagja részére írt és díszesen miniált XV. századi hártya imádságos könyv, melyet APPONYI Sándor gróf nagylelkű adományából kapott meg könyvtárunk. A kodex címlapjának színes hasonmását mellékelten bemutatjuk (1. melléklet).

Különösen nagy arányokban gyarapodott a zenei gyűjtemény. A levelek közül megemlítjük LISZT Ferencnek TÁBORSZKY Nándorhoz írt leveleit, ERKEL Ferenc és fiainak levelezését, WAGNER Cosimának, HUMPERDINCKnek egy-egy levelét. A kéziratok közt GOLDMARCK, SAUER Emil és id. ÁBRÁNYI Kornél szerzeményeire hívjuk fel az érdeklődők figyelmét.

Az irodalmi levelestár Szenczi MOLNÁR Albert, SZALAY László, EÖTVÖS és BAJZA leveleivel gyarapodott, a történelmi szempontból becses darabok közé tartoznak: MÉSZÁROS Lázár emlékiratainak egy részlete, Esztergom város régi számadáskönyve, egy franciául írt napló a kuruckorból, DESALLEURS francia követ kézírata, CORNIDES Dániel emlékkönyve; a színészet történetére nézve becseseknek tekintendők BULYOVSKY Lilla színművésznő irodalmi hagyatéka, ABONYI Lajos három színművének sűgőkönyve, BÁRÁNY Boldizsár egy ismeretlen drámája.

XV. sz. imakönyv címlapja a THURZÓ-címerrel. Gr. APPONYI Sándor ajándéka.

A kéziratár a lefolyt évben 316 kutatónak kezéhez szolgáltatott 1330 kéziratot, 1311 irodalmi levelet és 677 analektát, hivatalos megkeresésre 47 esetben kikölcösözött 111 kéziratot, 35 irodalmi levelet és 1 analektát. A használat tehát 363 esetben 3706 darab (1911-ben 307 eset 2167 darabbal).

Az osztály munkássága az évi nagy szaporulat feldolgozására és a kutatók igényeinek kielégítésére terjedt ki.

IV. Levéltár. Gyarapodás ajándék útján 744, vétel útján 3083, áthelyezés útján 29, letét útján 565, összesen tehát 4421 darab (1911-ben 9659). Ezen számban a gróf CSÁKYak löcsei levéltára és a SZENT-IVÁNY családi levéltárhoz beérkezett újabb letét nem foglaltatik.

Az osztályt ajándékaikkal gazdagították:

CSATÓ Gábor, EPERJESSY István, GARAI Károly, GYOMLAY Gyula, HUPKA Ödön, KREPLER Ferenc, LAJOSFALVY István, MADARÁSZ László, Magyar Bank és Kereskedelmi rt., dr. MOLNÁR István, NAGY Adolfné, herceg ODESCALCHI Arthur, PINTÉR Sándor, báró SZALAY Imre, özv. SZALAY Péterné, SZEGEDY MASZÁK Hugó, SZENT-IVÁNY Zoltán.

A levéltár gyarapítására 8444.40 koronát és 2763.20 márkát fordítottunk (1911-ben 11.783 koronát és 3166.60 márkát).

Az év folyamán szerzett és feldolgozott anyag (a családi letétektől eltekintve) a következő módon oszlik meg: 42 eredeti középkori oklevél és 10 másolat, 3225 újkori oklevél, 48 darab 1848/49-es irat és 43 nyomtatvány, 54 címereslevél, 1 grófi oklevél, 26 céhirat, 415 gyászjelentés.

Az évi gyarapodás darabjai közül kimagaslik MÁTYÁS királynak 1478. május 27-én Petro GENTILE DE MONTEFALCO rendkívüli pápai követ részére adott címereslevele, amelynek érdekességét a darab politikai vonatkozásán kívül az növeli, hogy a címerben a király családi címeralakja, a gyűrűt tartó holló feje is látható. A diszes kiállítású darabot egy külföldi antiquariustól vette meg könyvtárunk. A címerképet színes másolatban mutatjuk be (2. melléklet).

A címereslevelek hosszú sorozatának még egy másik középkori darabja is van a múlt évben: ZSIGMOND királyé 1432. február 6-ról HERENCSENYI János részére.

Petro GENTILE de Montefalco címereslevele 1478-ból.

A középkori oklevelek csoportjában kiválik a kalocsai káptalan 1390. május 31-ikén kelt kiadványa, melyben a szekszárdi apátság 1061-iki alapítólevelének egy része szösz szerint foglaltatik, továbbá a JÁK nemzetségből eredő SZELESTEY-családra vonatkozó XIV—XV. századi oklevelek érdemelnek megemlítést.

Az újkori okiratok között tartalmuknál fogva igen becsesek BETHLEN Gábornak ILLÉSHÁZY Gáspárhoz írott levelei, számszerint 103 darab, melyeket a dubnici ILLÉSHÁZY kastélyban találtak meg és melyekkel HORÁNSZKY Lajos úr kezdeményezésére a Magyar Bank és Kereskedelmi részv.-társ. gazdagította a könyvtárat. Hasonlóképen érdekes tartalmú ZINZENDORF Fülöp grófnak 1715. májusában írt két levele ILLÉSHÁZY Miklós kancellárhoz a vallási törvényjavaslatokra vonatkozólag.

Az elmúlt évben a 48/49-es gyűjtemény is szépen gyarapodott. Így megvettük GUYON Richard gróf azon levelének fogalmazványát, melyet 1849. aug. 14-én Haynauhoz írt; a Jász-Kun kerület 1848/49-iki jegyzőkönyve szintén vétel útján került a könyvtárba. Ezekon kívül a proklamációk csoportját is több darabbal sikerült kiegészíteni.

A letéteményezett levéltárak száma eggyel gyarapodott: gróf CSÁKY Albin és gróf CSÁKY Vidor örök megörzésül átadták a CSÁKYak löcsei nagy levéltárát. Így tehát a Múzeumban letéteményként őrzött levéltárak száma elérte a 90-et.

A régebben elhelyezett levéltárak is nyertek kiegészítést. Így:

1. SZIRMAY Balamér adományából a SZIRMAY-családé 111 darabbal.
2. NÉNYEI László a LUKA- és a NÉNYEI-család levéltárához egy kötet iratot csatolt.
3. Gróf SZÉCHÉNYI Sándor a Széchényiek levéltárának kiegészítésére 169 darabot, gróf SZÉCHÉNYI Béla 1 darabot küldött be.
4. A KOLOSY-levéltár KOLOSY István letétéből 371 darabbal gyarapodott.
5. A LEÖVEY-levéltár kiegészítéséhez 1 darabbal járult LEÖVEY Sándor.
6. A gróf FORGÁCH-levéltárhoz gróf FORGÁCH István 2 darabot küldött be.

7. A VÁRADI-TÖRÖK-levéltár irataihoz GOHL Ödön csatolt egy darab gyászjelentést.

8. A SZENT-IVÁNY-levéltár gyarapításához SZENT-IVÁNY Zoltán egy láda irattal járult.

A levéltári személyzet az évi gyarapodás feldolgozása mellett igyekezetét a hátralékban levő nagy anyag rendezésére fordította. A korábban átvett anyagból befejezte a MAGYARY-KOSSA-levéltár rendezését, mely 12.482 darabot foglal magában. Az év folyamán rendbe szedett OCSKAY-iratok száma 3349, a GÖRGEY Albert által letéteményezett iratoké 2662 darab. A néhai THALY Kálmán által a THALY-család levéltárának kiegészítésére hagyott levelezés 8931 darabot számlál, pontos névmutatót készítettünk hozzájuk.

Ezek mellett megkezdte a levéltár az ú. n. törzsgyűjtemény középkori részének tartalom szerinti lajstromozását.

A használat ebben az osztályban is nagyobb a megelőző esztendőnél. Az év folyamán 284 kutató használt 87.763 darabot (1911-ben 305, 83.987 darabot), 43 térítvényen kikölcsönöztünk 4392 darabot (1911-ben 31 esetben 2867 darabot).

A könyvtári tisztviselők és alkalmazottak múlt évi irodalmi munkásságáról az alábbiak számolnak be.

SZINNYEI JÓZSEF

osztályigazgató, a M. Tud. Akadémia lev. tagja.

«Magyar írók élete és munkái» 126—127. füzet. (XIV. kötet 8., 9. füzet Veres-Wass.) Bpest, 1912.

«Bach-korszak», Naplójegyzetek XII., XIII. (Komárom, 1852. nov. 1.—1853. febr. 28.), a «Komáromi Lapok»-ban 1912. évf. és különnyomatban.

«Komárom nagy napjai 1848—49.» (Budapesti Hirlap husvétii száma 1912-ben. Átvette a Komáromi Lapok 37. és 38. szám.)

DR. SEBESTYÉN GYULA

igazgatóőr, a M. Tud. Akadémia lev. tagja, a Kisfaludy Társaság r. tagja, a M. Néprajzi Társaság alelnöke, a Folklore Fellows magyarországi osztályának elnöke.

1. Népszínhátékok az Urániában. Hat képpel. Vasárnapi Ujság, 1912. évi I. sz. 6. l.

2. Budapesten előadott népszínjátékok. *Ethnographia*. 1912. évf. 21. 1.
3. Egy népballada keletkezése. U. o. 61. 1.
4. Krisztus-monda a lópatkóról. U. o. 93. 1.
5. A magyar néphagyomány emlékeinek országos gyűjtése. U. o. 193. 1.
6. Tájékoztató a Folklore Fellows néphagyományt kutató nemzetközi tudományos szövetség magyar osztályának a M. Néprajzi Társasággal, a Kisfaludy Társasággal és M. Nemzeti Múzeummal együtt megindított országos gyűjtéshez. Összeállították dr. Sebestyén Gyula és dr. Bán Aladár. U. o. 200. 1. és 2500 különlenyomat, újabb bővített kiadásban 4500 különlenyomat.
7. Antropologia és ethnographia. U. o. 269. 1. és különlenyomatban is.
8. Kriza mesemondása. U. o. 369. 1.
9. Petőfi első levelei. Irodalomtörténet, 1912. évi 3. füz.
10. A Folklore Fellows Magyarországon. Budapesti Szemle. 1912. évi okt. füz. 143. 1.
11. A sárospataki «Érzékeny és vig dalok» 1826-ban és 1834-ben kiadott gyűjteménye. Felolvasta a M. Néprajzi Társaság sárospataki I. vándorgyűlésén, 1912. máj. 12-én.
12. Tájékoztató beszéd. Elmondotta a Folklore Fellows magyar osztályának országos gyűjtést szervező sárospataki I. főiskolai ifjúsági gyűlésén, 1912. május 12-én.
13. A magyar néphagyomány emlékeinek országos gyűjtéséről. Elmondotta a Folklore Fellows magyar osztályának 1912. jún. 2-án Egerben megtartott II. ifjúsági gyűlésén.
14. A jelenkori népköltési gyűjtések. Felolvasta a Kisfaludy-Társaság 1912. dec. 4. ülésén.
15. A Karácsony és a karácsonyi szokások eredete. 1912. dec. 12-én tartott ismeretterjesztő előadás a M. Nemzeti Múzeum dísztermében.
16. Gazdátlán kincsek gyűjtése. A gazdaszövetség 1912. évf. 2210—2211. 1.
17. A Magyar Gazdaszövetség meghívására résztvevett és a magyar néphagyomány emlékeinek gyűjtéséről előadásokat tartott a bajai, kassai és pécsi Széchényi Szövetségek gyűlésein.
18. Kritikák és kisebb közlemények az *Ethnographia* 1912. évi folyamában.
19. Szerkeszti a M. Néprajzi Társaság folyóiratát, az *Ethnographiát*.
20. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság Magyar Népköltési Gyűjteményének új folyamát.

DR. MELICH JÁNOS

igazgatóőr, c. ny. rk. egyet. tanár, a M. Tud. Akadémia lev. tagja.

1. Calepinus latin-magyar szótára 1585-ből. SÁGI István és JAKUBOVICH Emil közreműködésével kiadta MELICH János. Budapest, 1912.
2. A két legrégibb magyar nyelvű nyomtatvány. Budapest, 1912.
3. A Magyar Nyelv című folyóiratban a következő dolgozatok, cikkek:
 1. Még egyszer a c'ohoccal; 2. Lyczei János szójegyzéke; 3. Vác = Voác?;
 4. Omsóér; 5. Bajza; 6. A Szepes nép eredete; 7. Berneker Etym. Wb.-ja;
 8. Fulák; 9. Hiedelem; 10. A tővégek palatalisatiójáról; 11. Hungari;

12. A jász népnévről; 13. Mutatvány a készülő Magyar etym. szótárból; 14. Pesti lélek; 15. Borkút; 16. A magyar Táttra név eredetéről (megjelent németül is a Finnisch-ugr. Forsch. XIII. kötetében); 17. Erdősi Sylvester nevééről; 18. A nájnagyobb féle felsőfokról; 19. Bútor; 20. Táttra; 21. Gereblye; 22. Új szó? 23. Vajákol; 24. Mostoha-anya; 25. Te nem szeretsz Pesten; 26. Ki rejlik; 27. Bors helyett borsó; 28. Csonk; 29. Pali; 30. Legel; 31. Villa.

4. Magyar Nyelvőr című folyóiratban: 1. Vác eredete; 2. Calepinus szótára; 3. Borkút; 4. Vatalé.

5. Irodalomtörténet című folyóiratban: A legrégebb magyar nyelvű nyomtatványok (megjelent az Ak. Ért.-ben is).

6. Magyar Könyvszemle című folyóiratban: 1. Régi magyar nyomtatványok; 2. Két könyvismertetés.

KERESZTY ISTVÁN

igazgatóőr.

1. Rousseau. (A Zenetudományi Könyvtár 8. füzeté.)

2. Két operaházunkról. (Budapesti Szemle 424. sz.)

3. Az 1911. évi hazai hírlapok bibliografiája és kisebb közlések, (Magyar Könyvszemle 2—4. sz.)

4. «Paolo és Francesca», «Szibéria», «A Nyugat leánya», «Rodostó», Német Wagner-előadások Budapesten, Massenet, Farkas Ödön, «Királyfi és királylány», Hamupipőke, Hubay Jenő, Bertha Sándor, «Salome». (Vasárnapi Ujság 3., 6., 9., 12., 21., 34., 38., 41., 44., 45., 48., 51. sz.)

5. Rousseu. (A Zene 6. sz., a főtebbinek nagyobb részlete.)

6. Az Ernszt-múzeumból és Külföldi rovat. (Zeneközlöny 21. stb. sz.)

7. Abrányi Emil harmadik operája, A Népoperáról, «Rodosto», Nyílt jevél a Kolozsvári Nemzeti Színház igazgatójához, «Mai-Festspiele», Nowowieski, «Quo vadis?», Zeneiskoláinkról, Mihalovich Ödön hetvenéves, A M. kir. Operaházból, «Hamupipőke», A Zenetudományi Könyvtár, Új szövetség. (Zenelap 3., 5., 6., 9., 11., 13., 15. sz.)

8. Zenész életrajzok Révai Nagy Lexikonában.

9. Kéziratban: Wagner R. «Parsifal»-jának új fordítása, karének- és dal-
szövegfordítások.

DR. BÁTKY ZSIGMOND

őr.

1. Magyarország népei (Lasz: Földrajzi Olvasókönyv).

2. Szerkeszti a Földrajzi gyakorlatokat dr. KOGUTOWICZ Károlyval és dr. LITTKÉ Arthurral.

3. Munkatársa a TELEKI-KOGUTOWICZ Világ-atlasznak.

4. 19 drb földrajzi tankönyvbírálat: a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából.

DR. VÉRTESY JENŐ

ör.

1. Gyulai Pál irói tervei. (Irodalomtörténet 1—2. füz.)
2. A szomolnoki műkedvelő színtársulat könyvtára a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Magyar Könyvszemle 1—3. füz.)
3. Jegyzetek a legújabb francia irodalomról. (Katholikus Szemle 3. füz.)
4. Tompa búcsulevele Jókaihoz. (Az Ujság nov. 10.)
5. A Bánk-bán története és értéke. (Felolvasás a Magyar Irodalomtörténeti Társaság májusi ülésén.)
6. A fehér vajda. Az apák. (Költemények a Magyarország husvétii és karácsonyi számában.)
7. A basileus. Rajz. (A Cél 4. füz.)
8. Birálatok és kisebb közlemények az Egyetemes Philologiai Közlönyben, az Irodalomtörténetben és a RÉVAI Nagy Lexikonában.

DR. GULYÁS PÁL

ör, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének népkönyvtári szakmegbízottja.

1. Könyvészeti tanulmányok. II., III. (Budapest, 1912.)
2. Népkönyvtári címjegyzék. I. pótfüzet. (Budapest, 1912.)
3. Az Elzevierek republikái és rokon kiadványok a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Magyar Könyvszemle 1912. évf.)
4. Magyar tudományos könyvészet terve. (U. o.)
5. Magyar könyvesház. (U. o.)
6. Vidéki könyvtáraink 1910-ben. (U. o.)
7. Egy felsőmagyarországi könyvkötő család följegyzéseiből. (U. o.)
8. Társadalomtudomány és szépirodalom. (Magyar Társadalomtudományi Szemle 1912. évf.)
9. Egy évtized Maupassant otthonában. (Budapesti Szemle 1912. évf.)
10. A könyvkötés. (Az iparművészet könyve. III. kötet.)
11. Francia irodalomtörténeti és nyelvészeti cikkek RÉVAI nagy lexikonában.)
12. Vier Einblatt-Drucke über den Kometen von 1680. (Zeitschrift für Bücherfreunde. Uj folyam. III.)
13. L'enseignement des adultes en Hongrie et les Bibliothèques populaires. (Rómában, a II. olasz népművelési kongresszuson tartott előadás.)
14. Szerkesztette a Magyar Könyvszemle 1912. évfolyamát és a Bulletin de la revue bibliographique hongroise I. évfolyamát.
15. Könyvismertetések: az Egyetemes Philologiai Közlönyben, a Magyar Könyvszemlében, a Museumskundeban és a Századokban.
16. Kisebb közlemények: a Magyar Könyvszemlében.

DR. BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ

őr, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. János kalocsai érsek származása. A Békefi Emlékkönyvben. 100—105. l
2. Közlemények a Századok 531—543., 785—792. lapjain.

DR. FITOS VILMOS

segédőr.

1. Az 1911. évben keletkezett, illetve megszűnt folyóiratok jegyzéke. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1912. évfolyamához.)
2. A magyar bibliografiai irodalom repertoriuma. (U. o.)
3. Történeti repertorium. (Századok 1912. évf.)

DR. BAJZA JÓZSEF

segédőr.

1. Birálat Farkas Zoltán, Bajza József élete és munkái című művéről. (Egyetemes Philológiai Közlöny.)
2. Adat a legrégebb magyar nyomtatványok történetéhez. (Magyar Könyvszemle.)

DR. HOLUB JÓZSEF

segédőr.

1. Istvánffy Pál. (Békefi Emlékkönyv.)
2. Pannonia és Dacia Istvánffy Históriajában. (Arch. Ért. 1912. 1. szám.)
3. A Habsburg családi típus kialakulásáról. Felolvasatott a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság 1912. nov. 28-án tartott igazgató-választmányi ülésén.
4. Könyvismertetések a Turulban.
5. Zala vármegye megbízásából dolgozik a vármegye történeti monografiáján.

DR. MADARASSY LÁSZLÓ

segédőr.

Nomád pásztorkodás a kecskeméti pusztaságon. 22 képpel és 1 táblával. Budapest, 1912.

JAKUBOVICS EMIL

gyakornok.

1. Calepinus latin-magyar szótára 1585-ből. JAKUBOVICS Emil és SÁGI István közreműködésével sajtó alá rendezte MELICH János. Budapest, 1912. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia.
2. Könyvismertetések a Turulban: a) Békefi Emlékkönyv. b) Bilkei Goró

Bertalan: Szatmármegye nemes családjaihoz pótkötet. c) Görzsönyi dr. Varga Zoltán: A szemerjai Szász-család.

3. A Magyar Nyelvtudományi Társaság megbízásából gyűjti az oklevélbeli régi magyar szavakat.

DR. RÉDEY TIVADAR

gyakornok.

1. Prizma Rédey. Tivadar versei. Budapest, 1912. Singer és Wolfner.

2. Egyes költeményei megjelentek a következő fővárosi hetilapokban: Uj Idők, A Hét, Vasárnapi Ujság.

MUNKÁCSY MIHÁLY

gyakornok.

1. Chodürev Fedor kardja a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Arch. Értesítő XXXII. köt. 4. sz.)

2. Néhány kisebb cikk a fővárosi napilapokban.

DR. SIKABONYI ANTAL

gyakornok.

1. Simonyi Zsigmond. (Uj idők, 1912. febr. 18.)

2. Emberi okmányok. (Kozári Gyula könyvéről. Magyar Figyelő, 1912. ápr. 16.)

3. Négy essay. (Riedl Frigyes és Farkas Zoltán essayiról, Magyar Figyelő, 1912. máj. 1.)

4. Gyulai Pál. (Magyar Figyelő, 1912. júl. 16.)

5. A tölgyek alatt. (Magyar Figyelő, 1912. aug. 16.)

6. Rákosi Jenő. (Kultura, 1912. nov. 25.)

7. Prizma. Rédey Tivadar verseiről. (Az Ujság, 1912. dec. 21.)

8. Kisebb közlemények: (s) jel alatt a Budapesti Hirlapban és a Komáromi Ujságban.

9. Magyar írókkal, hirlapokkal és múzeumokkal foglalkozó cikkek a TOLNAI Világlexikonában.